

У грудні 1917 року, після невдалої спроби захопити владу у Києві на скликаному за ініціативою більшовиків Всеукраїнському з'їзді совітів робітничих, селянських і солдатських депутатів, пробільшовицьки налаштовані делегати переїхали до Харкова і там, об'єднавшись із делегатами III обласного з'їзду рад Донецько-Криворізького басейну, проголосили створення радянської Української Народної Республіки (УНР). На з'їзді було обрано Центральний Виконавчий Комітет рад України (ЦВК рад України), який вже через кілька днів сформував уряд - Народний секретаріат, місцеперебування якого і визначало столичність міста.

Після захоплення червоними військами Києва в лютому 1918-го туди одразу перемістився Народний секретаріат, проте укладення Брестського мирного договору змусило його невдовзі залишити Київ і столицею радянської УНР встигли побувати Полтава, Катеринослав та Таганрог, де наприкінці квітня були розпущені ЦВК рад України та Народний секретаріат.

Наступний прихід радянсько-більшовицької влади в Україну почався восени 1918 року - 28 листопада було створено Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, який місцем перебування спочатку визначив тоді українське місто Суджа (нині - Курська область, РФ). 27 грудня було ухвалено рішення про переїзд до Білгорода, але вже 3 січня 1919 року червоні війська захопили Харків, куди й перебрався уряд. 6 січня радянська Україна отримала нову назву - Українська Соціалістична Радянська Республіка.

Після захоплення 5 лютого 1919 року Червоною армією Києва постало питання про переїзд туди вищих органів влади УСРР.

Відповідне рішення було увалене у лютому 1919 року, а 6 березня 1919 року воно було затверджене на першому засіданні III Всеукраїнського з'їзду рад, який 6-10 березня відбувся у Харкові. Переїзд вищих владних структур до Києва відбувся у другій половині березня.

В 1919 році радянсько-більшовицька влада в Україні знову потерпіла поразку, а вже при її відновленні вищі владні структури (тоді це був Всеуревком та тимчасове бюро ЦК КП(б)У) переїхали до Харкова у другій половині січня 1920 року. Наміри повернути столицю до Києва у лютому 1920 року Ленін означив як «нісенітницю», що, власне, і було підтверджене практикою, коли вже весною польсько-українські війська зайняли Київ.

Певний час Харків вбачався тимчасовою столицею УСРР. Відповідне рішення Всеукраїнського з'їзду рад, яким Харків було названо столицею УСРР, було зафіксоване лише при затвердженні Конституції УСРР 1929 року. Втім, і в період утворення Харкова в новому статусі час від часу серед високопосадовців лунали месиджі про перенесення звідти столиці до іншого міста, наприклад, Києва чи Запоріжжя - нового індустріального центру радянської України.

Офіційно питання про повернення столиці радянської України до Києва 18 січня 1934 року на пленумі ЦК КП(б)У поставив другий секретар ЦК КП(б) України і одночасно перший секретар Харківського обкому Павло Постишев, який повідомив, що ЦК ВКП(б) й «особисто товариш Сталін» пропонують перенести столицю з Харкова до Києва. 21 січня 1934 року це рішення було затверджене спочатку XII з'їздом КП(б)У і того ж дня проведене по радянській (державній) лінії постановою Президії ВУЦВК.

З газети «Вісті ВУЦВК» від 22 січня 1934 року

Запланований на осінь переїзд перенесли на початок літа. **23 червня** 1934 року у театрі ім. Шевченка та згодом на вокзальному майдані у Харкові «проводжали ЦК КП(б)У і уряд Радянської України до нової столиці УСРР - Києва». **24 червня** їх урочисто зустріли на залізничному вокзалі нової столиці, в якій з цієї нагоди на майдані Героїв Перекопу (нині - Софійська площа) відбувся військовий парад. Завершилися офіційні заходи урочистим пленумом Київської міської ради, який ввечері того ж дня відбувся на стадіоні «Динамо».

ВЕЛИКА ПОДІЯ

В нинішній момент два заходи радянської влади приваблюють до себе увагу вченого світу, хоч вони й мають поміж себе тільки зовнішній зв'язок. Це переїзд уряду Радянської України з Харкова до Києва і перевод Всесоюзної Академії Наук до Москви.

Не вдаючись до розгляду причин, що зумовили свого часу надати перевагу положенню Москви, як столиці, проти Ленінграду, або Харкову проти Києва, відмітимо лише ту сторону події, яка стосується безпосередньо науки. І в тому й іншому випадку науковий центр знаходиться в тому ж місті, де знаходиться і резиденція уряду.

В Країні Рад, де під усе будівництво підводиться наукова основа, безперечно важливе значення має постійне перебування тієї установи, яка є носієм наукової думки, у безпосередній близькості до уряду.

В нашому Союзі, де поняття Академії

Наук відповідає не просто вищому науковому товариству, а цілому комплексу науково-дослідних установ,—здійснення переїзду Академії поєднане із значними труднощами. Це вимагає від всього наукового персоналу виключно вдумливого ставлення для того, щоб так підготовчий період, як і сам переїзд, ніякою мірою не відбилися на роботі Академії.

Одною з причин переїзду уряду УСРР до Києва є близькість останнього до основних сільськогосподарських районів України й можливість найкращого використання наукових сил, що об'єднані Всеукраїнською Академією Наук, для розвитку сільського господарства на нових соціалістичних основах.

Ми не сумніваємося, що і в тому і в іншому випадку наукові робітники будуть на висоті свого стану і прикладуть всіх зусиль до успішного здійснення загальнодержавних завдань.

З газети «Вісті ВУЦВК» від 28 червня 1934 року

У січні 1935 року XIII Всеукраїнський з'їзд рад остаточно ствердив новий статус Києва, внісши відповідні зміни у 82 ст. Конституції: «Столицею Української Соціалістичної Радянської Республіки є місто Київ»